УДК 811.161.2. (075.8)
DOI https://doi.org/10.24919/2308-4863/68-2-30

Тетяна МЕЛЬНИК,
orcid.org/0000-0002-8633-0611
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри української мови
Тернопільського національного медичного університету імені І.Я. Горбачевського
Міністерства охорони здоров'я України
(Тернопіль, Україна) melnuk_tt@tdmu.edu.ua

ПРОФЕСІЙНА КОМУНІКАЦІЯ ЛІКАРЯ З ПАЦІЄНТОМ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ В ОФТАЛЬМОЛОГІЧНІЙ КЛІНІЦІ: КОМПЛЕКС ЗАВДАНЬ ДЛЯ СТУДЕНТІВ-ІНОЗЕМЦІВ МЕДИЧНИХ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

У статті запропоновано систему завдань із теми «Професійна комунікація лікаря з пацієнтом українською мовою в офтальмологічній клініці» для формування в іноземних студентів умінь будувати монологічні та діалогічні висловлювання відповідно до норм української мови та з використанням необхідної медичної термінології.

Акцентовано на тому, що навчання іноземців, які здобувають вищу медичну освіту в Україні, вимагає пошуку нових шляхів з удосконалення фахової підготовки. Знання мови країни, яка надає освітні послуги, оволодіння термінологічною базою в усній та писемній формах дозволить студенту набути необхідних йому професійних знань. У процесі підготовки іноземних громадян до лікарської практики в Україні викладачі шукають найефективніших методик для вироблення навичок правильного використання медичної термінології відповідно до різних комунікативних ситуацій: збору анамнезу, пояснення причин виникнення захворювання та способів захисту від інфекцій, окреслення процесу лікування.

Зосереджено увагу на вивченні української офтальмологічної термінолексики в курсі «Професійна медична комунікація українською мовою лікаря з пацієнтом», який створено в Тернопільському національному медичному університеті імені І. Я. Горбачевського для іноземних студентів 3 року навчання за спеціальністю «Медицина». З метою забезпечення комунікативних потреб здобувачів медичної освіти з інших країн у навчально-професійній і навчально-науковій сферах розроблено систему завдань, які дозволять студентам-іноземцям вільно вести діалог із пацієнтами в офтальмологічній клініці та працювати з медичними документами.

Успішне продукування фахового діалогу в українських лікувальних закладах дасть можливість інакомовним здобувачам медичної освіти налагодити вербальну співпрацю та набути практичних навичок з надання медичної допомоги. Комплекс завдань може бути використаний викладачами закладів вищої освіти в курсі української мови як іноземної для медичних спеціальностей або при підготовці матеріалів для вибіркових навчальних дисциплін, спрямованих на збагачення словникового запасу студентів новими термінолексемами та на грамотну побудову комунікації з пацієнтами офтальмологічного відділення чи клініки.

Ключові слова: *професійна комунікація, медична термінологія, іноземні здобувачі вищої медичної освіти, фахові навички.*

Tetiana MELNYK,
orcid.org/0000-0002-8633-0611
Candidate of Philological Sciences,
Associate Professor at the Department of Ukrainian Language
I. Horbachevsky Ternopil National Medical University
(Ternopil, Ukraine) melnuk_tt@tdmu.edu.ua

PROFESSIONAL COMMUNICATION OF A DOCTOR WITH A PATIENT IN THE UKRAINIAN LANGUAGE IN AN OPHTHALMOLOGY CLINIC: COMPLEX OF TASKS FOR FOREIGN STUDENTS OF MEDICAL INSTITUTIONS OF HIGHER EDUCATION

The article proposes a system of tasks on the topic «Professional communication between a doctor and a patient in the Ukrainian language in an ophthalmology clinic» for the formation of foreign students' skills in constructing monologic and dialogic statements in accordance with the norms of the Ukrainian language and using the necessary medical terminology.

It is emphasized that the education of foreigners who chose to study at medical universities in Ukraine requires the search for new ways to improve professional training. Knowing the language of the country that provides educational

services, mastering the terminological base in oral and written forms will allow the student to acquire the necessary professional knowledge. In the process of preparing students from different countries for medical practice, teachers are looking for the most effective methods for developing skills in the correct use of medical terminology in accordance with various communicative situations: taking an anamnesis, explaining the causes of the disease and ways to protect against infections, and outlining the treatment process.

Attention is focused on the study of Ukrainian ophthalmic terminology in the course «Professional medical communication in Ukrainian between a doctor and a patient», which was created at the I. Horbachevsky Ternopil National Medical University for foreign students of the 3rd year of study in the specialty «Medicine». In order to meet the communicative needs of students of medical education from other countries in the educational-professional and educational-scientific spheres, a system of tasks has been developed that will allow foreign students to freely conduct a dialogue with patients in the ophthalmology clinic and work with medical documents.

The successful production of a professional dialogue in Ukrainian medical institutions will provide an opportunity for foreign students to establish verbal cooperation and acquire practical skills in providing medical care. The set of tasks can be used by teachers of higher education institutions in the course of Ukrainian as a foreign language for medical specialties or in the preparation of materials for selective educational disciplines, aimed at enriching the vocabulary of students with new terms and building a competent communication with patients of the ophthalmology department or clinic.

Key words: *professional communication, medical terminology, foreign students of higher medical education, professional skills.*

Постановка проблеми. Поширення міждержавного науково-освітнього співробітництва вимагає пошуку нових шляхів з удосконалення фахової підготовки іноземних громадян, які здобувають вищу освіту в Україні за різними спеціальностями, зокрема медичними. Зважаючи на те, що вміння вести діалог із пацієнтом – одна з основних передумов становлення лікаря, без знання мови країни, яка надає освітні послуги, без оволодіння термінологічною базою в усній та писемній формах неможливо набути необхідних медичному працівнику навичок. Акцентуючи на вагомості української мови в навчанні іноземних громадян, науковці шукають найбільш ефективні підходи, які допоможуть студентам опанувати основну термінологію з фаху, правильно послуговуватися нею в різних комунікативних ситуаціях: зборі анамнезу, поясненні причин виникнення захворювання та способів убезпечення від інфекцій, окресленні процесу лікування.

Аналіз досліджень. На сьогодні спостерігаємо активізацію уваги науковців як до теоретичних, так і до практичних аспектів опрацювання термінології в процесі підготовки іноземних студентів-медиків до професійної комунікації. Так, О. Кучеренко, наголошує на необхідності вивчення медичної термінолексики із застосуванням методів предметно-мовного інтегрованого навчання (Кучеренко, 2020). Н. Авраменко акцентує увагу на тому, що всебічне оволодіння українською медичною термінологією є важливим етапом для досягнення успіху в професійній діяльності та для мобільності в умовах європейських інтеграційних процесів (Авраменко, 2020).

Питання практичного формування професійного мовлення студентів-іноземців засобами української мови було об'єктом наукових студій О. О. Литвиненко Г. П. Краєвської, Ю. В. Кукурузи, О. М. Дудник, Н. О. Ворони, М. П. Тишковець, О. І. Новіцької, О. А. Мисик, І. Я. Заліпської, В. І. Зевако, Н. Я. Олійник та інших дослідників.

Мета статті – запропонувати комплекс завдань із теми «Професійна комунікація лікаря з пацієнтом українською мовою в офтальмологічній клініці» для вироблення в студентів-іноземців умінь будувати монологічні та діалогічні висловлювання відповідно до норм української мови та з використанням необхідної медичної термінології.

Виклад основного матеріалу. Вивчення української мови є не лише одним із важливих чинників адаптації іноземних громадян до умов проживання в чужій країні, а й визначальною передумовою професійного становлення. З метою забезпечення комунікативних потреб здобувачів вищої медичної освіти з інших країн у навчально-професійній і навчально-науковій сферах у Тернопільському національному медичному університеті для інакомовних студентів 3 курсу спеціальності «Медицина» до навчального плану введено вибіркову дисципліну «Професійна медична комунікація українською мовою лікаря з пацієнтом». Кожне практичне заняття присвячене окремому відділенню лікарні чи відокремленому підрозділу та містить необхідні тематичні лексико-граматичні одиниці, потрібні для ефективного ведення діалогу з пацієнтом. У нашому науковому дослідженні подаємо на розгляд комплекс завдань, спрямованих на формування в студентів-іноземців умінь та навичок використовувати мовні засоби в процесі комунікації з пацієнтами офтальмологічної клініки.

Ознайомлення з темою розпочинаємо зі словника, у якому містяться окремі слова-терміни

чи словосполучення з перекладом англійською мовою. Зазначимо, що переклад використовуємо лише на етапі словникової роботи.

Завдання 1. Прочитайте і запам'ятайте.

Абсцес, гнійник – abscess, астигматизм – astigmatism, далекозорість – farsightedness (hypermetropia), дальтонізм – color blindness, катаракта – cataract, кон'юнктивіт – conjunctivitis, короткозорість – nearsightedness (myopia), офтальмоскоп – ophthalmoscope, помутніння – turbidity, рефрактометр – refractometer, сльозотеча – watery eyes, синдром сухого ока – dry eye syndrome, сліпота – blindness, щілинна лампа – slit lamp, ячмінь – stye.

Відчуття стороннього тіла – foreign body sensation, гнійні виділення – purulent discharge, двоїння в очах – double vision, контактні лінзи – contact lens, лазерна корекція зору – laser vision correction, навантаження на орган зору – eye strain, напружена робота очей – hard work of the eyes, недостатнє зволоження ока – insufficient tear production in the eye, очне дно – fundus, перевірити гостроту зору – to check visual acuity, печіння в очах – burning in the eyes, поверхня ока – the surface of the eye, погіршення зору – vision impairment, потирання очей – rubbing the eyes, примружувати очі – to squint, розмиті (нечіткі) зображення – blurred images, сальна залоза – sebaceous gland.

Завдання 2. Пишіть, що зображено на малюнку. Використовуйте слова з довідки.

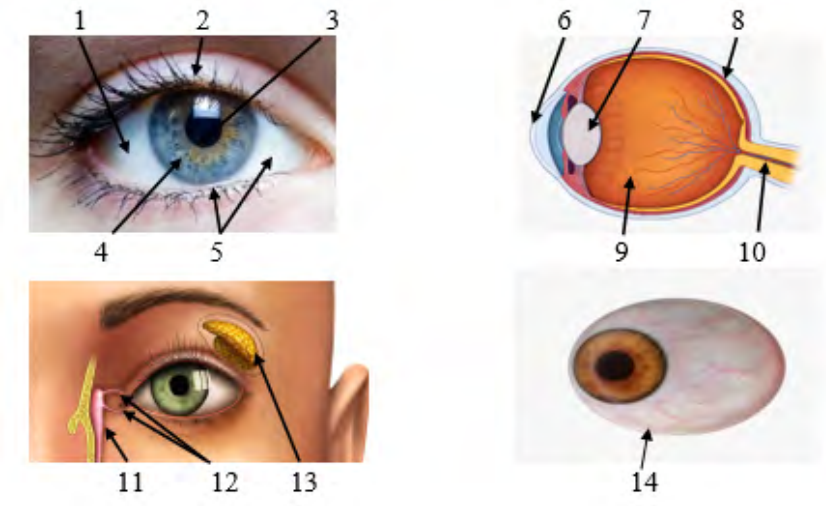

Довідка: зіниця – pupil, зоровий нерв – visual nerve, кон'юнктива – conjunctiva, кришталик – lens, очне яблуко – eyeball, повіка – eyelid, райдужка – iris, рогівка – corneas, сітківка – retina, склера – sclera, склисте тіло – vitreous body, слізна залоза – lacrimal gland, слізний канал – lacrimal canal, слізні протоки – tear ducts.

У **завданні 3** пропонуємо прочитати текст про офтальмологічні захворювання (астигматизм, короткозорість, далекозорість, синдром сухого ока, кон'юнктивіт, ячмінь, катаракту), їх причини, симптоми та лікування. Застосування такого підходу в доборі завдань дає можливість ознайомити студентів з новою термінолексикою та граматичними особливостями її застосування.

Завдання 4. Відповідайте на запитання до тексту.

1. Чому око називають «живим фотоапаратом»? 2. Які очні захворювання є найпоширенішими? 3. Що, на Вашу думку, є причиною очних хвороб? 4. Яку хворобу можна назвати «хворобою старшого віку»? 5. Примружування та розмитість зображень є симптомами якого захворювання? 6. Як лікують кон'юнктивіт? 7. Для якого захворювання хірургічний метод є найкращим у лікуванні? 8. Серед головних причин цих захворювань є порушення правил особистої гігієни. Назвіть захворювання. 9. Яку хворобу можна назвати «хворобою програмістів та журналістів»? 10. У лікуванні якої хвороби використовують трав'яні настої та теплі компреси? 11. Яке захворювання виникає в результаті недостатнього зволоження рогівки та кон'юнктиви? 12. У лікуванні яких очних захворювань рекомендують лазерну корекцію зору? 13. Одним із симптомів якої хвороби є двоїння в очах та побіління зіниці? 14. Причиною розвитку якого захворювання є неправильна форма очного яблука?

Завдання 5. Доберіть антоніми до підкреслених слів і запишіть словосполучення.

Зразок: Збільшена слізна залоза – зменшена слізна залоза.

1. Зовнішня частина ока – … 2. Велике навантаження на орган зору – … 3. Неправильна форма рогівки – … 4. Підвищення гостроти зору – … 5. Близько розташовані предмети – … 6. Розмите зображення – … 7. Покращення зору – … 8. Пити більше рідини – … 9. Потирання очей брудними руками – … 10. Старий організм – … 11. Ефективний спосіб лікування – … 12. Низький внутрішньоочний тиск – … 13. Небезпечний метод лікування – … 14. Сильні очні м'язи – …

Завдання 6. Поєднайте слова з колонок А і Б. Запишіть словосполучення.

А	Б
1. Підвищений	А. Сухого ока
2. Зниження	Б. Рогівки
3. Робити	В. На орган зору
4. Антибактеріальний	Г. Очі
5. Погане	Ґ. Інфекції
6. Зовнішня	Д. Лінзи
7. Біль	Е. Гостроти зору
8. Двоїння	Є. Розчин
9. Навантаження	Ж. В очах
10. Окулярні	З. Поверхня очей
11. Примружувати	І. Внутрішньоочний тиск
12. Загальні	Ї. Освітлення
13. Неправильна форма	Й. Лазерну корекцію зору
14. Синдром	К. У ділянці повіки

Завдання 7. Прочитайте та запам'ятайте.

Для діагностики очних хвороб лікарі-офтальмологи використовують різні інструменти та прилади:

1. Офтальмологічні окулярні лінзи		– для перевірки гостроти зору, добору окулярів та контактних лінз.
2. Таблиця Сивцева – Головіна		– для перевірки гостроти зору на відстані 5 метрів.
3. Таблиця Рабкіна		– для перевірки відчуття кольору на відстані від 0,5 до 1 метра та діагностики дальтонізму.
4. Офтальмоскоп		– для огляду очного дна.
5. Рефрактометр		– для діагностики далекозорості та короткозорості.
6. Щілинна лампа		– для детального огляду структури ока, виявлення катаракти чи новоутворень.
7. Офтальмологічний тонометр		– для вимірювання внутрішньоочного тиску.

Завдання 8. Доповніть речення.

1. … використовують для перевірки гостроти зору та добору …

2. … визначає рефракцію ока і призначений для …

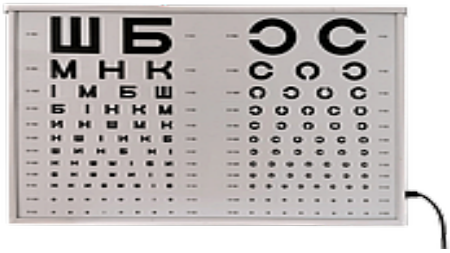

3. Офтальмолог використовує …, щоб перевірити … на відстані 5 метрів.

4. … застосовують для огляду …

5. … використовують для перевірки відчуття кольору на відстані …

6. … вимірюють … тиск.

7. … призначена для огляду структури ока та …

8. Назва цієї хвороби – … Причинами є: слабкий імунітет …

Завдання 9. Прочитайте і запам'ятайте основні типи запитань, які лікар-офтальмолог ставить пацієнту при зборі анамнезу хвороби. Доповніть діалог.

Паспортна частина

1. Назвіть Ваше прізвище, ім'я, по батькові.
2. Ваш вік?
3. За якою адресою Ви проживаєте?
4. Який номер Вашого мобільного телефону?
5. Ваш сімейний стан?
6. Ваше місце роботи чи навчання?

Анамнез хвороби

1. Що Вас турбує? / На що Ви скаржитеся?
2. Коли з'явились перші симптоми захворювання?
3. Які у Вас симптоми?
4. Що могло стати причиною хвороби?
5. Чи були такі проблеми з очима раніше?

5. Чи зверталися Ви до лікаря?
6. Коли востаннє відвідували офтальмолога?
7. Чи приймали Ви якісь ліки?
8. Яке лікування Вам призначили?
10. Чи є виділення з ока? / Якого кольору виділення?

Завдання 10. Правильно чи неправильно?

1. Запалення слізного каналу є причиною розвитку астигматизму. 2. Лікар-офтальмолог перевіряє очний тиск за допомогою окулярних лінз. 3. Синдром сухого ока – це захворювання людей, які протягом тривалого часу працюють за комп'ютером. 4. Очні захворювання можуть виникати як результат використання різних гаджетів. 5. Для лікування кон'юнктивіту застосовують окуляри, контактні лінзи. 6. Очне дно оглядають офтальмоскопом. 7. Для діагностики порушень відчуття кольору окулісти використовують таблицю Рабкіна. Пацієнт повинен сидіти на відстані 5 метрів від таблиці. 8. Для лікування катаракти найкращим методом є хірургічна заміна кришталика. 9. Райдужка знаходиться між рогівкою та кришталиком і регулює надходження світла в око. 10. Щілинну лампу використовують для огляду слізних протоків та слізної залози. 11. Побіління зіниці – це один з основних симптомів ячменя. 12. Причиною міопії є недотримання правил особистої гігієни. 13. Далекозорість – це дефект зору, при якому людина добре бачить далеко розташовані предмети, але погано бачить предмети, розташовані близько. 14. Дальтонізм – це дефект зору, коли людина не може розрізнити один чи декілька кольорів.

Завдання 11. Заповніть таблицю. За скаргами пацієнта визначте методи обстеження та діагноз, дайте рекомендації в лікуванні.

Скарги пацієнта	Обстеження, яке робить лікар	Висновки та рекомендації лікаря
Пацієнт 1 Я погано бачу предмети, розміщені далеко від мене. Часто примружуюся, очі втомлюються і сльозяться.	**Дії лікаря:** - зібрати анамнез; - перевірити гостроту зору; - виміряти очний тиск; - оглянути очне дно; - визначити рефракцію ока; - детально оглянути структуру очей.	**Висновок:** У Вас короткозорість. Потрібно підібрати окуляри або контактні лінзи.
Пацієнт 2 У мене гострий біль і набряк у ділянці верхньої повіки, а ще сьогодні з'явився сильний свербіж. Можливо, причиною може бути те, що я користувалася косметикою подруги.	**Дії лікаря:**	**Висновок:**
Пацієнт 3 Кожного дня працюю за комп'ютером. Кілька місяців тому помітив, що погано бачу. Постійно болить голова, з'явилось печіння і двоїння в очах.	**Дії лікаря:**	**Висновок:**

Висновки. Отже, успішне продукування фахового діалогу в українських лікувальних закладах дає можливість інакомовним здобувачам медичної освіти не лише налагодити вербальну співпрацю, а й набути практичних навичок із надання медичної допомоги. Можемо стверджувати, що запропонований комплекс завдань допоможе студентам збагатити словниковий запас новими термінолексемами та грамотно побудувати комунікацію з пацієнтами офтальмологічного відділення чи клініки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кучеренко О. Вивчення медичної термінології в процесі інтегрованого навчання української мови як іноземної. *Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти на сучасному етапі. Міжпредметні зв'язки.* Харків : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2022. Вип. 40. С. 41–52.

2. Авраменко Н. Медична термінологія як засіб формування професійної мобільності майбутніх лікарів-іноземців в умовах європейських інтеграційних процесів. *Вісник Національного авіаційного університету. Серія: Педагогіка, Психологія.* Київ : Національний авіаційний університет, 2020. Вип. 16. С. 10–16.

REFERENCES

1. Kucherenko O. (2020) Vyvchennia medychnoi terminolohii v protsesi intehrovanoho navchannia ukrainskoi movy yak inozemnoi [Learning medical terminology in the process of integrated education of Ukrainian as a Foreign Language]. Vykladannia mov u vyshchykh navchalnykh zakladakh osvity na suchasnomu etapi. Mizhpredmetni zviazky. Kharkiv : KhNU im. V. N. Karazina, Vyp. 40. 41–52. [in Ukrainian].

2. Avramenko N. (2020) Medychna terminolohiia yak zasib formuvannia profesiinoi mobilnosti maibutnikh likariv-inozemtsiv v umovakh yevropeiskykh intehratsiinykh protsesiv [Medical terminology as a means of forming the professional mobility of future foreign doctors in the conditions of European integration processes]. Visnyk Natsionalnoho aviatsiinoho universytetu. Seriia: Pedahohika, Psykholohiia. Kyiv : Natsionalnyi aviatsiinyi universytet, Vyp. 16. 10–16. [in Ukrainian].